

Důsledky osvojení pro dědické právo

JUDr. Milan Cellar, notářský koncipient Mgr. Jarmily Chmelařové, notářky ve Valašském Meziříčí

S NABYTÍM ÚČINNOSTI NOVÉHO [OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU](#)¹ BYLA PROLOMENA MOŽNOST DANÁ DŘÍVE PLATNÝM ZÁKONEM O RODINĚ² OSVOJIT POUZE NEZLETILÉ DÍTĚ,³ A DO NAŠEHO PRÁVNÍHO ŘÁDU SE NAVRÁTILA MOŽNOST OSVOJIT ZLETILÉHO.

Dosavadní, relativně jednoduchá situace, kdy osvojením vznikal mezi osvojitelem a osvojencem takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský (§ 63 odst. 1 ZOR), se výrazně zkomplikovala. Napříště bude v řízení o pozůstalosti nutné rozlišovat jednotlivé typy osvojení, a sice

- osvojení nezletilého,
- osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého,
- osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého.⁴

A) OSVOJENÍ NEZLETILÉHO

Osvojení nezletilého lze považovat za tzv. úplné osvojení.⁵ Při tomto typu osvojení zaniká příbuzenský poměr mezi osvojencem a původní rodinou, jakož i práva a povinnosti z tohoto poměru vyplývající (§ 833 odst. 1 NOZ) a osvojenec je přijat osvojitelem za vlastního (§ 794 NOZ). Bylo-li osvojeno dítě, které je rodičem, vztahují se účinky osvojení i na jeho dítě (§ 834 NOZ). Postoj osvojencova dítěte (respektive jeho opatrovníka), zda si přeje, aby se právní následky osvojení vztahovaly také na něj, nemusí být v řízení o osvojení vůbec zjišťován.

Přestože to zákon výslovně nestanoví, lze se domnívat, že se právní důsledky osvojení budou vztahovat nejen na již narozené děti osvojence, ale i na všechny jeho budoucí děti a další potomky.

V případě osvojení nezletilého se tak osvojenec se všemi svými potomky (narozenými, počatými i dosud nepočatými) po právní stránce stává součástí rodiny osvojitele.

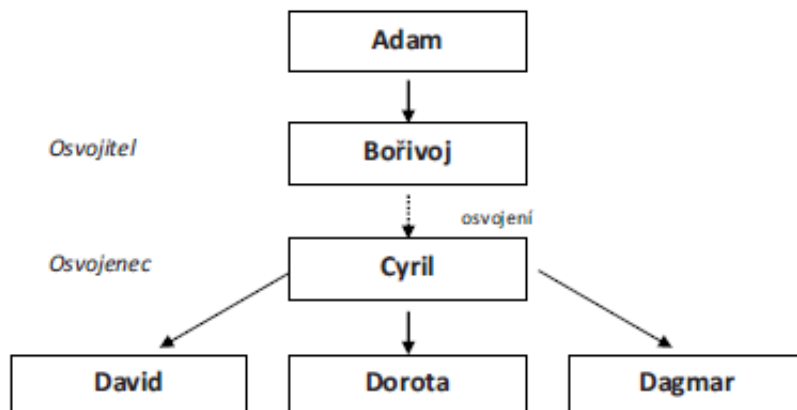
Příklady důsledku osvojení pro dědické právo:

1) Osvojenec Cyril bude přicházet v úvahu jako dědic ze zákona po Adamovi, který je otcem osvojitele Bořivoje v I. dědické třídě podle § 1635 odst. 2 NOZ (stejně jako kterýkoliv pokrevní vnuk Adama) v případě, že osvojitel Bořivoj předemře svého otce Adama.

2) Osvojitel Bořivoj bude přicházet v úvahu jako dědic ze zákona po osvojenci Cyrilovi ve II. dědické třídě podle § 1636 odst. 1 NOZ, nebude-li dědit žádný Cyrilův potomek.

3) Osvojitel Bořivoj bude přicházet v úvahu jako dědic ze zákona po Davidovi, Dorotě a Dagmar, dětech osvojence Cyrila, ve IV. dědické třídě podle § 1638 NOZ, nebude-li dědit žádný dědic ve III. dědické třídě, a to bez ohledu, zda se David, Dorota a Dagmar narodili před osvojením Cyrila, nebo až po něm, případně jestli souhlasili (respektive jestli souhlasili jejich opatrovníci) s tím, aby se právní následky osvojení vztahovaly také na ně.⁶

4) David, Dorota a Dagmar, děti osvojence Cyrila, budou připadat v úvahu jako dědicové po osvojiteli Bořivoji v I. dědické třídě podle § 1635 odst. 2 NOZ v případě, že osvojenec Cyril předemře svého osvojitele Bořivoje, a to bez ohledu na to, zda se David, Dorota a Dagmar narodili před osvojením Cyrila, nebo až po něm, případně jestli souhlasili (respektive jestli souhlasili jejich opatrovníci) s tím, aby se právní následky osvojení vztahovaly také na ně.

B) OSVOJENÍ ZLETILÉHO

Naproti tomu lze oba typy osvojení zletilého považovat za osvojení neúplné. Osvojenec a jeho potomci nemají všechna práva a povinnosti jako pokrevní potomci osvojitele. [Občanský zákoník](#) sice stanoví, že v případě osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, se ustanovení o osvojení nezletilého, včetně ustanovení o následcích osvojení použijí s výjimkou § 838 a § 839 NOZ obdobně (§ 847 odst. 3 NOZ), výčet výjimek ale není dle mého názoru úplný.

Ustanovení § 850 - § 854 NOZ, obsahující některé právní normy s důsledky pro dědické právo, mají společnou rubriku „Společná ustanovení pro osvojení zletilého“ a je třeba je tedy aplikovat i v případě osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého.

Jedním z rozdílů oproti osvojení nezletilého je skutečnost, že osvojení má právní následky pro osvojence a jeho potomky, pokud se narodili později, tedy po právní moci rozsudku o osvojení. Pro dříve narozené potomky osvojence má osvojení právní následky, jen když dali s osvojením souhlas (§ 852 NOZ).

Zákon neuvádí, kdy jsou potomci osvojence dostatečně zralí na to, aby se mohli sami rozhodnout, zda bude mít osvojení jejich zletilého předka právní následky i pro ně, či nikoliv. Dle autorů komentáře k tomuto ustanovení zákona⁷ lze s pomocí analogie legis⁸ použít ustanovení [občanského zákoníku](#), týkající se souhlasu (nezletilého) dítěte s (vlastním) osvojením (§ 806 NOZ⁹). Souhlas za dítě mladší dvanácti let by pak udílel soudem jmenovaný opatrovník.¹⁰ Ztotožní-li se obecné soudy s tímto názorem, či nikoliv, nemusí soudního komisaře příliš trápit, protože se informací o tom, který potomek souhlas udělil a který nikoliv (zřejmě) dozví z rozsudku o osvojení.

Další rozdíl oproti osvojení nezletilého spatřuji v tom, že osvojenec dědí po osvojiteli v první zákonné třídě dědiců, nevstupuje však v dědické právo osvojitele vůči jiným osobám (§ 853 odst. 2 NOZ). Ma-li osvojení právní následky i pro potomky osvojence, použije se na ně (mimo jiné) předchozí věta obdobně (§ 853 odst. 3 NOZ).

Osvojenec a jeho potomci, pro které má osvojení právní následky, tedy připadají v úvahu jako dědicové ze zákona po osvojiteli, ale již ne po jakékoliv jiné osobě z osvojitelovy rodiny. Osvojitel nepřichází v úvahu jako dědic ze zákona po osvojení, ani po osvojecových potomcích.

Příklady důsledku osvojení pro dědické právo:

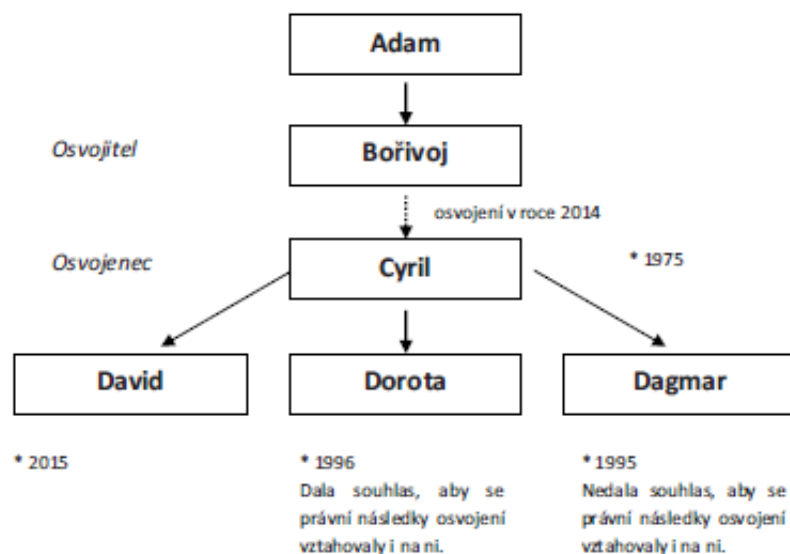
Osvojenec Cyril byl osvojen až v době své zletilosti.

5) Osvojenec Cyril nebude přicházet v úvahu jako dědic ze zákona po Adamovi, který je otcem osvojitele Bořivoje v I. dědické třídě podle § 1635 odst. 2 NOZ v případě, že osvojitel Bořivoj předemře svého otce Adama.

6) Osvojitel Bořivoj nebude přicházet v úvahu jako dědic ze zákona po osvojení Cyrilovi ve II. dědické třídě podle § 1636 odst. 1 NOZ.

7) Osvojitel Bořivoj nebude přicházet v úvahu jako dědic ze zákona po Davidovi, Dorotě a Dagmar, dětech osvojence Cyrila ve IV. dědické třídě podle § 1638 NOZ.

8) Pokud jde o děti osvojence Cyrila, budou po osvojiteli Bořivoji v případě, že osvojenec Cyril předemře svého osvojitele, připadat v úvahu jako dědicové v I. dědické třídě podle § 1635 odst. 2 NOZ David, který se narodil až po osvojení, Dorota, která se narodila před osvojením a dala souhlas, aby se právní následky osvojení vztahovaly i na ni. Dagmar, která se narodila před osvojením a nedala souhlas, aby se právní následky osvojení vztahovaly i na ni, se dědičkou ze zákona po osvojiteli Bořivoji nestane.

C) SROVNÁNÍ

Rozdíl mezi osvojením nezletilého a osvojením zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého pro účely dědického práva spatřuji v tom, že v případě osvojení nezletilého se osvojenec, se všemi svými potomky, ať současnými nebo budoucími, po právní stránce plně začleňuje do rodiny osvojitele. V případě osvojení zletilého,

které je obdobou osvojení nezletilého, může osvojenec a jeho potomci, kteří se narodili až po osvojení a potomci, kteří se narodili před osvojením a zároveň udělili souhlas s tím, aby se právní následky osvojení vztahovaly také na ně, dědit ze zákona výlučně po osvojiteli a po nikom jiném z jeho rodiny. Osvojitel po osvojení a jeho potomcích dědit ze zákona nemůže.

Rozdíl mezi osvojením zletilého, které je¹¹ a které není¹² obdobou osvojení nezletilého, pro účely dědického práva, spatřuji v tom, že v případě osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, osvojenec a jeho potomci nepozbývají osvojením práv ve vlastní rodině (§ 849 odst. 2 NOZ). Znamená to tedy, že osvojenec a jeho potomci, kteří se narodili až po osvojení a potomci, kteří se narodili před osvojením a zároveň udělili souhlas s tím, aby se právní následky osvojení vztahovaly také na ně, v případě osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, připadají v úvahu jako dědicové ze zákona v I. dědické třídě jak po původních rodičích osvojenec, tak po osvojiteli!

D) ZÁVĚR

V řízení o pozůstalosti bude tedy třeba rozlišovat:

1. Zda došlo k osvojení před nebo po nabytí zletilosti osvojenec. V případě osvojení před nabytím zletilosti může soudní komisař považovat po právní stránce osvojenec a jeho potomky za členy osvojitelovy rodiny bez dalšího.

2. V případě nabytí zletilosti osvojenecem před osvojením je třeba rozlišovat, zda se jeho potomci narodili před osvojením, nebo až po osvojení. Potomky narozené po osvojení lze považovat za možné dědice osvojitelovy rodiny bez dalšího.

3. V případě nabytí zletilosti osvojenecem před osvojením a zároveň narozením potomků před osvojením je třeba rozlišovat, zda tito potomci (jejich opatrovníci) dali souhlas k tomu, aby se právní následky osvojení vztahovaly také na ně. Za možné dědice osvojitelovy rodiny pak lze považovat pouze ty potomky, kteří (respektive jejich opatrovníci) vyslovili souhlas s tím, aby se následky osvojení vztahovaly také na ně.

¹ Zákon č. [89/2012 Sb.](#), [občanský zákoník](#), dále také jen „NOZ“.

² Zákon č. [94/1963 Sb.](#), zákon o rodině, dále také jen „ZOR“.

³ § 65 odst. 2 ZOR: „Osvojit lze nezletilého a to jen je-li mu osvojení ku prospěchu.“

⁴ K tomu viz také Svoboda J., Klička, O. Dědické právo v praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, strana 93.

⁵ K tomu viz Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: [Občanský zákoník](#) II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, strana 602.

⁶ Jak je uvedeno výše, souhlas již narozených potomků (respektive jejich opatrovníků) s tím, aby se následky osvojení jejich předka vztahovaly také na ně, nemusí být vůbec zjišťován, na rozdíl od případu, kdy je osvojen zletilý, který má potomky (§ 852 NOZ).

⁷ Hrušáková, M., Králíčková, Z., Westphalová, L. a kol.: [Občanský zákoník](#) II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, na straně 795-797.

⁸ § 10 odst. 1 NOZ - „Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.“

⁹ § 806 odst. 1 NOZ - „Dosáhlo-li osvojované dítě alespoň dvanácti let, je třeba vždy jeho osobního souhlasu, ledaže je mimo jakoukoli pochybnost, že by byl postup požadující osobní souhlas osvojovaného dítěte v zásadním rozporu se zájmy dítěte, nebo že dítě není schopno posoudit následky souhlasu“

¹⁰ § 807 odst. 1 NOZ - „Nedosáhlo-li dítě věku alespoň dvanácti let, dá jeho jménem souhlas s osvojením jeho opatrovník; opatrovníkem soud jmenuje zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí. Dříve, než dá opatrovník souhlas, zjistí všechny rozhodné skutečnosti, které ho povedou k závěru, že osvojení bude v souladu se zájmy dítěte“

¹¹ Osvojení, které je obdobou osvojení nezletilého, je upraveno v § 847 NOZ.

¹² Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého, je upraveno v § 848 NOZ.